

Cultura

TENDÈNCIES EDITORIALS

01. Els ossos bruns protagonitzen *Mis años grizzly*, de Doug Peacock. GETTY
 02. Siddhartha Mukherjee acaba de publicar *El gen*, motivat per l'estudi de l'ADN. GETTY
 03. Una de les il·lustracions de *Cuaderno de Cuba*, de Lapin. MALPASO

La nova no-ficció: trencant totes les fronteres

Les editorials aposten per l'assaig, la crònica i l'articulisme amb autors que mesclen realitat i ficció

JORDI NOPCA
BARCELONA

“L'assagista ja no pot ser una veu en off que parla des de no saps on”, comenta Isabel Martí, editora de La Campana, que aquest Sant Jordi ha apostat per l'assaig *El gen. Una història íntima*, del metge i genetista nord-americà Siddhartha Mukherjee. “Avui, qualsevol a qui li interessi la condició humana ha d'acostar-se a temes científics –continua–. Com que la ciència és a tot arreu, és lògic que els bons autors la vehiculin a través de tècniques literàries. Ara per ara tenir un cap divers és el que dibuixa el futur”. *El gen* confirma una vegada més una tendència que fa anys que es filtra als taulells de novetats de les llibreries: es tracta de la nova no-ficció, que a partir d'estratègies pròpies de la novel·la i dels papers privats –memòries, correspondència, llibres de viatges– familiaritza als lectors amb temes fins fa poc presentats gairebé exclusivament de manera acadèmica.

Entre els nombrosos exemples publicats en l'últim trimestre hi ha *El ingenio de los pájaros* (Ariel), on Jenni-

fer Ackerman combina l'estudi de les habilitats dels ocells amb anècdotes sorgides durant la investigació; *El país donde florece el limonero* (Acantilado), la singular aproximació d'Helena Attlee a la història dels cítrics a Itàlia, i *La memoria secreta de las hojas* (Paidós), en què Hope Jahren posa per escrit la seva obsessió personal i professional per les plantes.

“La no-ficció ha trencat totes les fronteres: des de fa un temps s'expandeix en moltes direccions”, comenta Jorge Carrión, que dirigeix la col·lecció *Lo Real* per a Malpasso, que intenta “fer un mapa sobre totes les tendències actuals, fins i tot les que passen per la semificció, com poden ser les memòries de Manuel Vilas sobre Lou Reed o les cròniques de Robert Juan-Cantavella”. Carrión recorda que des de l'enorme influència de W.G. Sebald –autor de llibres com *Austerlitz* (2001)– “cada cop és més comú veure com els erudits i acadèmics, quan volen explorar temes personals, acaben traient-ne llibres de viatges molt interessants”. Cita *Borrados*, en què el professor Omer Bartov busca les empremtes dels jueus de Galítsia motivat per les seves ar-

Canvi
“L'assagista ja no pot ser una veu en off que parla des de no saps on”, diu Isabel Martí

Barreja
A partir d'estratègies de novel·la s'acosta el lector a temes acadèmics

rels familiars, i *Cuaderno de Cuba*, en què el francès Lapin va construir un “documental dibuixat” a partir d'un viatge de tres setmanes a l'illa caribenyca. “Una altra tendència destacada és el llibre-món, on l'autor, per aproximar-se a un tema, acaba emprant grans viatges –continua–. Aquí destacaria Martín Caparrós, que va publicar *El hambre* a Anagrama l'any 2015. A Malpasso en recuperarem *Larga distancia* al setembre”.

“El Nou Periodisme nord-americà va ser fonamental a l'hora de reivindicar la realitat sense rebutjar l'exigència literària”, explica Dídac Aparicio, que l'any 2012 va tirar endavant l'editorial *Contra* amb Eduard Sanchó. “Autors com Norman Mailer o Tom Wolfe van permetre que la ficció i la no-ficció es desdibuixessin –diu–. De fet, nosaltres publiquem llibres que ens interessin com a lectors. No tenim col·lecció, perquè cada títol és independent i conserva les seves particularitats”. Al catàleg de *Contra* hi ha dos àmbits en què han aprofundit: els esports i la música. “Són llibres que creiem que tenen rellevància cultural”, recorda abans de fer referència a *Energy flash*, de Simon Rey-

nolds, “Bíblia de la cultura dance i l'electrònica”; *Fuego eterno*, la biografia “escrita com una novel·la” que Nick Tosches va dedicar a Jerry Lee Lewis, i *En busca de los discos perdidos*, on Eric Spitznagel es proposa recuperar els discos de vinil que es va malvendre quan tenia 20 anys per poder arribar a final de mes.

A quina lleixa va aquest llibre?

No són poques les editorials que actualment se centren en la no-ficció. Hi ha Paidós, Pasado & Presente, Arcàdia, Crítica, Capitán Swing i Libros del K.O. L'Altra, Periscopi i Raig Verd també s'han decidit recentment a obrir col·leccions centrades en l'assaig, la crònica i els articles. Entre les apostes més singulars hi ha la de Fragmenta, especialitzada en “llibres no religiosos sobre religions”: els seus dos últims títols són *L'exili de Déu*, de Lluís Duch, i els esplendorosos *Contes cabalístics* de Nahman de Bratslav. “La distinció entre ficció i no-ficció la fem per imposicions del mercat –comenta Rubén Hernández, cofundador amb Irene Antón de la madrilenya Errata Naturae–. Si volem que els títols tinguin una comercialització

SANT JORDI, PATRIMONI IMMATERIAL?

La vicepresidenta del govern espanyol, Soraya Sáenz de Santamaría, serà divendres a Barcelona per defensar que la celebració del dia de Sant Jordi sigui declarada Patrimoni Immaterial de la Unesco.

ES DESCOBREIX UNA NOVA TOMBA A LUXOR

Una missió d'arqueòlegs egipcis ha descobert intacta la tomba d'un alcalde de l'antiga ciutat de Luxor. L'enterrament de l'alcalde Ausrihat conté vuit mòbies, deu sarcòfags i centenars d'estatuetes funeràries.

02

03

“El gran triomf de l'art no és l'èxit comercial, sinó que existeixi”

Mercè Ibarz reuneix una dotzena d'assajos a 'L'amic de la Finca Roja'

J.N.
BARCELONA

“El que he fet a *L'amic de la Finca Roja* és el mateix de sempre”, reconeix Mercè Ibarz. Si *La terra retirada* (Quaderns Crema, 1993) i *La palmera de blat* (1995) partien d'observar “com evolucionava el documentalisme en altres contextos culturals” per explicar els canvis en l'entorn on va créixer –Saidí, al Baix Cinca–, l'exercici que s'ha proposat al nou llibre, que acaba de publicar Tusquets, és la reescriptura i ampliació d'articles i assajos sobre temes culturals que l'han preocupat en els últims 25 anys de feina.

“Des de *La terra retirada* la primera persona ha estat present en tot el que he escrit. És la meua manera d'adreçar-me al lector i de contar-me les coses –diu–. Al mateix temps, aquesta primera persona és molt pudorosa a l'hora d'explicar coses d'ella mateixa, i el que fa sobretot és observar els altres”. Els textos reunits a *L'amic de la Finca Roja* reivindiquen, entre altres qüestions, l'art de l'Equip Crònica, analitzen la relació entre Joaquim Torres-Garcia, Joan Salvat-Papasseit i Marcel Duchamp, s'aproximen a *Incerta glòria*, de Joan Sales, i rememoren una visita a l'enigmàtica pintora Angeles Santos.

Unes memòries culturals

És un llibre d'assaig, però també unes memòries culturals que permeten repassar alguns dels moments artístics clau del segle XX a Catalunya i Espanya, ben connectats en un context més ampli: en un dels capítols estudia la presència de Josep Carner Ribalta, Salvador d'Alberich, Edgar Neville i Enrique Jardiel Poncela a Hollywood durant els anys 30, fent versions espanyoles de pel·lícules nord-americanes amb un pressupost més modest, les anomenades *spanish talkies*. De fet, la premissa creativa d'Ibarz va arrencar a finals del 2013, quan va morir el seu amic Carlos Pérez, expert en art i pedagog valencià, que va ser conservador de l'IVAM durant els anys 90 i que més endavant formaria part del Reina Sofia i del Museu Valencià de la Il·lustració i la Modernitat. “El Carlos va impulsar exposicions interessantíssimes sobre artistes híbrids catalans com ara Joan Brossa i Enric Crous-Vidal –diu–. Després de la seva mort vaig tenir unes ganes terribles de reviuir-lo com fos, tot i que no volia fer-ne una biografia. Per això vaig posar-

Mercè Ibarz, a l'Eixample barceloní. L'autora, nascuda a Saidí el 1954, ha publicat llibres com *La terra retirada*, *Vine com estàs* i *Mercè Rodoreda, un retrat*. MARC ROVIRA

garantida hem de categoritzar-los segons l'IBIC, sigles que corresponen a International Book Industry Categories”. El fet que la no-ficció actual solca terrenys ignots queda demostrat quan es repassen les més de 800 categories d'aquesta llista. “Una de les tendències actuals, el *nature writing*, en queda del tot exclosa –admet–. Per això un llibre com *Mis años grizzly*, de Doug Peacock, va anar a parar al calaix de les memòries”.

Els editors d'Errata Naturae s'han trobat sovint que els llibreters no saben on col·locar bona part dels títols del seu catàleg. “*Buenos días, guapa*, de Maxie Wander, explica les entrevistes de l'autora amb dinou dones de la República Democràtica Alemanya el 1977, que narren la seva pròpia vida –diu–. És un llibre al límit del periodisme i el relat. La veritat, si és que existeix, es troba més a prop d'aquestes configuracions múltiples que no a través d'un discurs únic”. Potser per aquest motiu de vegades inclouen no-ficció a la seva col·lecció de ficció, igual que fa Alpha Decay. “Nosaltres volem construir una visió i una mirada –comenta l'editora Ana S. Pareja–. Al principi buscàvem ruptura i frescor, ara ens agrada desubicar els conceptes”. Si fa uns anys publicaven *¿Qué fue de lo hipster?*, més recentment han apostat pels *Apuntes sobre el suicidio*, de Simon Critchley, i al maig llancen *Pretenciosidad. Por qué es importante*, de Dan Fox. “Les memòries també ens interessan, sobretot si tenen un rerefons sociopolític, com *Amo a Dick*, de Chris Kraus –diu Pareja–. Ens agraden els territoris de frontera, on es barreja la narrativa, l'assaig i els elements autobiogràfics”.

“La primera persona ha estat present en tot el que he escrit”, diu Mercè Ibarz

“Que un museu com el Macba decideixi què podem veure i què no és important”

me a reunir materials que tenia i vaig anar veient quin aire prenen”. El resultat és un llibre compacte que es llegeix amb molt d'interès, i constata que l'escriptora continua relacionant amb habilitat i rigor passat i present. Nascuda a Saidí el 1954, després d'estudiar periodisme va treballar a l'*Avui*, el *Diari de Barcelona* i el *Magazine de La Vanguardia*. A mitjans dels 90 es va doctorar amb una tesi sobre *Tierra sin pan*, de Luis Buñuel, i actualment és professora d'arts visuals a la UPF.

Literatura i pensament

“El conjunt de materials que presento estan molt reelaborats amb la voluntat de formar un llibre narratiu i literari –explica–. Tot el que hi apareix ho he treballat a fons i continuofent-ho, perquè es tracta d'autors, artistes i moviments que m'apassionen”. Un dels “àngels tutelars” que mereix un capítol sencer –i dels més extensos– és Mercè Rodoreda. “El primer llibre que vaig dedicar a Rodoreda va aparèixer el 1991 –recordo–. Allà hi insinuava una cosa sobre la qual ara vaig més a fons: la Rodoreda que coneixem és la que viu un esclat creatiu entre 1957 i 1966. En aquest període reneix com a escriptora i escriu bona part de les seves

novel·les, com *La plaça del diamant*, *Jardí vora el mar* i *Mirall trencat*. També treballa en *La mort i la primavera* i en nombrosos contes”. Ibarz aprofita el text per explicar que Rodoreda també es va “implicar a fons” en la pintura i la poesia: “Quan es va plantejar fer exposicions o presentar-se a premis, va ser perquè necessitava guanyar diners per viure”.

A *L'amic de la Finca Roja*, Ibarz s'ocupa de literatura, pintura, escultura, arts gràfiques i cinema amb la intenció de recordar una idea carregada d'optimisme: “El gran triomf de l'art no és l'èxit comercial, sinó que existeixi”. La crisi del Macba del 2015 –en què es va cancel·lar l'exposició *La bèstia i el sobirà* per una escultura en la qual Joan Carles I era sodomitzat– mereix paraules de reprovació de l'autora: “El que va passar llavors és representatiu de com funcionen les coses a Barcelona. Es van establir una sèrie de pactes de silenci per fer veure que no havia passat res. I no era així: que un museu com el Macba decideixi què podem veure i què no és important. Un dels punts que em va sorprendre més va ser que els artistes també callessin. Kundera deia: «La creativitat és en un altre lloc». ¿És que potser l'hem de buscar fora dels museus?”